

ФОРМУВАННЯ УМОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

**ДОБРОЗОРОВА О.В., к.е.н., доцент,
Херсонський економічно-правовий інститут**

В роботі висвітлені проблеми досягнення конкурентних переваг підприємствами агропромислового комплексу України на міжнародних ринках. Розкриті механізми управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств агропромислового комплексу в умовах ринкових трансформацій економіки України та її інтеграції в світову економіку.

The article described the problem of achieving competitive advantage of agriculture in Ukraine on world markets. Uncovered the strategic priorities of the international competitiveness of agricultural enterprises in a market transformation of economy of Ukraine and its integration into the global economy.

Постановка проблеми. Сучасний світовий ринок характеризується, високим рівнем конкуренції. Певний товар, як привило, пропонують одночасно багато постачальників майже на однакових умовах. Особливо це стосується ринків аграрної продукції. Споживач, в свою чергу, надає перевагу товару, який на одиницю своєї вартості більше відповідає його вимогам, тобто є конкурентоспроможним.

В умовах прискорених процесів інтеграції України у світове співтовариство, які створюють підґрунтя для розширеного суперництва між підприємствами за ринки збуту, проблема забезпечення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового комплексу України є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам конкурентоспроможності присвячені наукові праці таких учених, як І.Ансоффа, О.П. Градова, М.О. Кизима, І.М. Ліфіца, О.М. Люкшинова, В.С.Пономаренка, М. Е Портера, І.Ю. Сіваченка, А. Дж. Стрикленда, А.А. Томпсона О.М. Тридіда, Р.А.Фатхудинова, Ф. Хайена, Е. Чемберлена, З.С. Шерпіньової, і. Шумпетера та інші

В галузі агропромислового виробництва проблемами конкурентоспроможності займалися П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік, В.І. Квапа, М.Я. Дем'яненко, О. Д. Гудзинський та ін.

В своїх роботах вчені досліджували особливості формування конкурентних переваг на різних рівнях конкурентних відносин, зробивши тим самим значний теоретико-методологічний внесок у розвиток економічної науки. Водночас проблема міжнародної конкурентоспроможності залишається ще недостатньо дослідженою.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад формування умов забезпечення міжнародної конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу в умовах ринкових трансформацій економіки України та її інтеграції в світову економіку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність підприємства характеризується рівнем його компетенції щодо інших підприємств-конкурентів у накопиченні та використанні потенціалу. Конкурентоспроможність не є іманентною властивістю підприємства, тобто може бути виявлена тільки в рамках групи підприємств, що відносяться до однієї галузі.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства – це комплексна порівняльна характеристика підприємства стосовно конкурентів, що відбиває його внутрішній потенціал, позицію на глобальних ринках і здатність утримувати її під впливом дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища. Міжнародна конкуренція відбувається у випадку, коли конкурентні умови на ринках різних держав настільки взаємопов'язані, що можна розглядати їх як один міжнародний ринок. В даному випадку підприємства-конкуренти ведуть жорстку боротьбу на ринках багатьох країн, яка забезпечить лідерство на світовому рівні [1,с.216].

Існує декілька підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства, основними з яких є:

- метод, заснований на теорії ефективної конкуренції;
- методи, які ґрунтуються на оцінці конкурентоспроможності продукції;
- методи, засновані на теорії конкурентної переваги;
- метод бенчмаркінгу [2,с.222].

Метод, заснований на теорії ефективної конкуренції, охоплює всі найбільш важливі оцінки господарської діяльності підприємства, виключає дублювання окремих показників, дозволяє отримати картину конкурентного стану підприємства на досліджуваному ринку. Він зручний для використання при дослідженні конкурентоспроможності виробничого підприємства, охоплює основні напрями

його діяльності. Разом з тим вихідні дані про діяльність конкурента одержати дуже складно, часто вони є комерційною таємницею підприємства. До того ж в основу методу закладена експертна оцінка показників вагомості кожного коефіцієнта, а така оцінка не може вважатися абсолютно достовірною.

Методи, які ґрунтуються на оцінці конкурентоспроможності продукції, виходять з ідеї, що конкурентоспроможність товару є ключовим фактором успіху підприємств в конкуренції, зокрема міжнародному суперництві. Але аналіз конкурентоспроможності товару є недостатнім для формування висновку про конкурентоспроможність організації в цілому. На сьогоднішньому етапі розвитку міжнародних відносин необхідне більш глобальне бачення проблеми.

Останнім часом великою популярністю користується метод конкурентних переваг, розвинутий у своїх працях М. Портером[3].

Конкурентні переваги базувалися або на створенні “цінності для покупця”(ціна товару нижча споживчої вартості), або на “цінності для виробника”(внаслідок вищої продуктивності підприємства забезпечення більшої стійкості до зниження ціни продажу, яка нав'язана ринком). Оцінку потенційних переваг підприємства проводять за допомогою показників: частка ринку підприємства, рівень концентрації виробництва в галузі, індекс Херфіндала, індекс Розенблюта та ін. Найскладнішим процесом є встановлення характеру переваги підприємства порівняно з конкурентами та її оцінка.

Одним з найновітніших методів визначення конкурентоспроможності підприємства є метод бенчмаркінгу, який успішно використовується в практиці багатьох країн для оцінки даних показників галузей і підприємств. Суть його - в порівнянні характеристик, визначених на декількох підприємствах, одержаних шляхом співпраці. Ціллю бенчмаркінгу є встановлення причин розходження в характеристиках і розробка заходів щодо досягнення їхнього найкращого значення. Найважливішим вважається визначення ключових характеристик процесу на основі його вивчення. Перевагою методу – є вивчення фактичних даних. Найбільшу складність визиває відбір партнерів по бенчмаркінгу.

Перераховані методи кардинально відрізняються за своєю сутністю та є базою формування показників конкурентоспроможності. Використання їх може бути зручним в різних ситуаціях залежно від специфіки галузі.

Переважає більшість показників конкурентоспроможності галузі або товарної групи, які призначені для міжнародних порівнянь, базуються на інформації про обсяги зовнішньої торгівлі. Для оцінки конкурентоспроможності в аграрній галузі вітчизняні спеціалісти використовують показники: чистий експорт, частка імпортованої агропромислової продукції на внутрішньому ринку; обсяги продажу; частка в світовому виробництві та світовому експорті даного виду аграрної продукції [4].

Зарубіжні вчені для оцінки конкурентоспроможності підприємств галузі найчастіше використовують індекс відносної експортної конкурентоспроможності (Relative Export Advantage Index - RXA), індекс відносної залежності від імпорту (Relative Import Penetration Index - RMP) та індекс відносних торговельних переваг (Relative Trade Advantage Index – RTA). Основним показником, що найчастіше використовується в емпіричних дослідженнях, є коефіцієнт витрат внутрішніх ресурсів DRC, при розрахунку якого порівнюються альтернативні витрати внутрішнього виробництва з доданою вартістю у цінах на кордоні [5].

Висновки. Для нарощування конкурентоспроможності агропромислових підприємств на міжнародних ринках необхідно на державному рівні в найближчій перспективі створити сприятливі умови їх розвитку.

По-перше, це активізація техніко-технологічного розвитку на основі інноваційно-інвестиційної моделі. Органічне поєднання інноваційної та інвестиційної діяльності, вкладання дедалі зростаючих коштів у сучасні інноваційні технології й виробництво інноваційних продуктів слід розглядати як найважливішу передумову ефективного функціонування вітчизняних агропромислових підприємств у відкритому конкурентному середовищі. При чому кардинальна зміна ситуації в даній сфері можлива тільки за умови реалізації комплексу системних перетворень на державному рівні, у сукупності своїй спрямованих на зростання ефективності агропромислового виробництва, обсягів і якості продукції та послуг на основі ресурсозбереження й зниження витрат.

По-друге, створення умов використання органічного землеробства, що сприятиме виробництву екологічно чистої продукції рослинництва та зростанню прибутковості галузі. Світові тенденції розвитку продовольства свідчать про зростання попиту на екологічно чисту, високоякісну продукцію сільського господарства. Україна у цьому відношенні має значні конкурентні переваги: велику площу чорноземів, малі обсяги внесення в ґрунт мінеральних добрив, гербіцидів та хімікатів, обмежене використання сільськогосподарської техніки.

По-третє, удосконалення зовнішньоторговельної політики та правового регулювання ЗЕД, на основі надання правової підтримки вітчизняним товаровиробникам на міжнародних ринках,

запровадження податкових стимулів збільшення обсягів виробництва продукції та освоєння її нових видів. В сфері тарифного й нетарифного регулювання необхідно забезпечити оптимальне співвідношення між експортом та імпортом найбільш важливих видів продовольчої продукції. Максимально використовувати механізми СОТ для створення «capacity building» (потенціалу використання можливостей). Постійно працювати над створення позитивного іміджу країни як надійного партнера та покращення ділового клімату, підвищення інвестиційної привабливості агропромислових підприємств.

По-четверте, розвиток інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури на основі розвитку телекомунікаційних систем, мереж передачі даних з високою якістю та надійністю зв'язку, головна мета яких буде полягати в наданні ринковим суб'єктам інформації про сучасний стан світових продовольчих ринків, їхні прогностичні параметри та рекомендації щодо коригування власних маркетингових стратегій. Централізованого фінансування та правової підтримки потребує створення системи електронної торгівлі.

По-п'яте, підвищення професіоналізму та компетентності в управлінській діяльності, яка забезпечить створення додаткових конкурентних переваг підприємству. Необхідно забезпечити підготовку спеціалістів в галузі міжнародного торгового права, які будуть здатні використовувати міжнародні правові норми і діючу систему вирішення суперечок для відстоювання інтересів українських агропромислових підприємств.

Отже, забезпечення конкурентоспроможності підприємств національного АПК на світових аграрних ринках можливо за умови формування якісно нової аграрної політики на основі зазначених пріоритетів.

Література.

1. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент: конкуренции и ситуации для анализа, 12-е изд.: Пер. с англ... – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2007. – 928с.
2. Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент: Навчальний посібник. – К.:ТОВ “УВПК “ЕксОб”, 2002. – 560с.
3. Портер М. Международная конкуренция: Пер.с англ. – М.: Международные отношения.1993. – 896с.
4. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі/ Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко,Б.В. Губський. – К.:Україна, 1997. – С.17.
5. Кваша С.М., Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку // Економіка АПК.– 2006. - №5. – С. 99 – 104.